

Ur *Röda rummet* 3/4-2008

Rolf Bergkvist

VENEZUELA

– Chavez styre tio år, vart leder revolutionen?

Ena dagen lovas borgarklassen skattelättnader, andra dagen kungörs beslut om förstatligande av landets cementindustri och ett antal nyckelföretag inom livsmedelssektorn. Utvecklingen i samhällsomstöpnings Venezuela kan verka motsägelsefull och svårförståelig. Och hur ska det sociala välfärdsuppbygget finansieras nu efter oljeprisets skarpa ras? Rolf Bergkvist avsynar en revolutionär process som, trots alla paradoxer och bakslag, fortfarande utvecklas.

Den 6 december var det 10 år sedan Hugo Chavez vann presidentvalet i Venezuela med 56,2 procent av rösterna. Han vann valet med löften om förändringar för den fattiga befolkningmajoriteten, revolutionära förändringar. Efter ett decennium är det möjligt att göra en första balansräkning över vad som uppnåtts.

Med ett 30-tal sociala reformprogram ("misiones") har gratis sjukvård, hälsovård och utbildning införts för den fattiga majoritet, som tidigare befann sig i ett totalt samhälligt utanförskap vad gäller dessa mänskliga rättigheter. Från 1998 till i år minskade fattigdomen i landet från 50,4 procent till 33 procent. Arbetslösheten har sjunkit till 6,3 procent, den lägsta noteringen på flera decennier. Minimilönen är den högsta i hela Latinamerika. Det är dessa revolutionerande förändringar i det dagliga livet för majoriteten av befolkningen som har varit den materiella grundvalen för det politiska stöd Hugo Chavez regering har och för den självorganisering som påbörjats.

Reformerna har betalats av kraftigt ökade oljeintäkter. Så innan vi går vidare måste vi stanna upp inför frågan vad de drastiskt fallande oljepriserna innebär för möjligheterna att fortsätta det reformarbete som påbörjats?

Var går smärtgränsen för oljepriset?

Då Hugo Chavez tillträdde som president i början av 1999 fick Venezuela 8,50 dollar per fat olja som exporterades, vilket var den lägsta nivån på 12 år. Fram till 2003 kan man inte påstå att några sociala reformer genomfördes. Sedan dess har priset stigit. I juli i år såldes ett fat olja från Venezuela för i snitt 122,40 dollar. Sedan har oljepriset rasat. I början av december har det mer än halverats och ligger i skrivandes stund på omkring 50 dollar per fat. Oljan svarar för 93 procent av de totala exportinkomsterna. Så var går smärtgränsen?

Venezuelas exportpris på oljan

År	Genomsnittligt exportpris/fat olja
2003	25,76 USD
2004	32,88 USD
2005	46,15 USD
2006	56,35 USD
2007	64,74 USD
2008 (t 31/8)	103,46 USD

Källa: Economy & Business 08-10

Det finns naturligtvis olika svar på frågan. Borgerliga ekonomer räknar som en grov tumregel att Venezuelas betalningar med utlandet balanseras om landet exporterar 2,4 miljoner fat per dag till ett genomsnittspris av 82 dollar. En alternativ beräkning, som ekonomerna Mark

Weisbrot och Rebecca Ray gjort (vid Center for Economic and Policy Research i Washington), visar att priset skulle kunna sjunka ner till 50 dollar innan man får ett underskott i betalningsbalansen.

I sin budget för 2009 räknar regeringen med ett exportpris på 60 dollar per fat i genomsnitt. Den presenterades som en åtstrammingsbudget, men med löftet att de sociala programmen inte skulle skäras ned.

På kort sikt – för de närmaste ett till två åren – verkar däremot de flesta vara överens om att landet har tillgångar som skyddar mot en dramatisk försämring. Under de senaste åren med högt oljepris har en valutareserv på omkring 40 miljarder dollar byggts upp. En nästan lika stor summa har placerats på bankkonton i Europa. Främst handlar det om delar av oljebolaget PDVSA:s överskott, som de senaste åren har samlats för att kunna användas vid lägre oljepris. Exakt hur stort beloppet är och framförallt hur lättillgängligt det är – är oklart.

För några år sedan flyttade Venezuela alla tillgångar som låg hos banker i USA till andra delar av världen. Landet har alltså inte direkt påverkats av bankkonkurserna i USA.

Men trots en frist på kort sikt kommer den internationella kapitalistiska krisen att förändra förutsättningarna för en fortsatt revolutionär förändring.

Låt oss nu gå ett år bakåt i tiden. I folkomröstningen om en reformering av grundlagen, 2 december 2007, led Hugo Chavez sitt första valnederlag efter att han 1998 blev president. Nej-sidan fick 50,7 procent (4 504 354) och Ja-sidan 49,3 procent (4 379 392) av rösterna. Jämfört med presidentvalet exakt ett år tidigare fick Nej-sidan 300 000 fler röster än den borgerlige oppositionens kandidat Manuel Rosales. Ja-sidan förlorade däremot 3 miljoner röster jämfört med de 7,3 miljoner Chavez då erhöll. Den stora skillnaden var alltså inte i första hand ett kraftigt ökat röststöd för högeroppositionen utan att omkring 45 procent av de röstberättigade avstod från att delta.

Chavez omedelbara reaktion på det knappa nederlaget var eftergifter till den borgerliga oppositionen. I slutet av december erbjöds de som deltagit i kuppöversöket 2002 – och inte flytt utomlands – amnesti för sitt brott. Oppositionen mottog detta besked med tillfredsställelse, även om de kritiserade att inte de kuppmaakare som satt sig i säkerhet utomlands fick samma erbjudande.

Även ekonomiska eftergifter följde. Den priskontroll som infördes 2003 – för att inte matpriserna skulle skena iväg – började lättas. Företagarorganisationerna har riktat skarp kritik mot priskontrollen eftersom det påverkar vinstmarginalerna negativt. Redan i slutet av december höjdes mjölkpriset. Det fortsatte med att priskontrollen på basmat – som ris, ägg och bönor – mjukades upp i mars. I augusti annonserade regeringen att även priskontrollen på tonfisk, salt, en del fläsk samt havremjöl skulle tas bort och maxpriset på bland annat bröd, vegetabilisk olja och margarin höjas. Argumentet för att försämra priskontrollen var att förbättra tillgången på livsmedel i butikerna.

Det går inte att komma ifrån att en minskad priskontroll har bidragit till att Venezuela det senaste året haft den högsta inflationen i hela Latinamerika, samtidigt har de under första halvåret galopperande internationella priserna på livsmedel pressat upp matkostnaderna liksom den kraftigt ökade efterfrågan från en befolkning med stärkt köpkraft. Regeringens egna officiella prognoser speglar inflationens utveckling. I januari hade man ett inflationsmål på 11 procent under 2008, i juli hade kalkylen höjts till 17 procent, i september till 28 procent och i slutet av november ligger nivån över 31 procent. Till det ska läggas att priset på basmat – framförallt i stor-Caracas – ökat mer än snittinflationen.

Fram med maten, annars tar vi över!

Men nu är Hugo Chavez en person med många bollar i luften samtidigt. Redan i mitten av januari – parallellt med att förändringarna av priskontrollen påbörjades – gjordes ett försök att bryta de privata företagens kontroll över distributionskedjan av matvaror. Regeringen bildade då PDVAL, ett nytt statligt företag, finansierat och drivet av det statliga oljebolaget PDVSA. PDVAL:s ”affärsidé” är att fungera som grosshandel till de statliga MERCAL-butikerna, som säljer basmat till priser 30-40 procent under den privata handeln. Chavez hotade samtidigt med att förstatta delar av livsmedelsindustrin för att garantera tillgången på mat – och gjorde det sedan.

I mitten av mars tillkännagav Chavez att landets största köttförpackningsindustri – med en marknadsandel på 70 procent – skulle tas över av staten liksom det största mejeriet, Lácteos Los Andes, med 30 procent av marknaden. Med köpet skaffade sig staten kontroll över omkring 40 procent av mejeriproduktionen. I båda dessa fall motiverades nationaliseringarna av bristen på livsmedel i handeln. De privata mejerierna har även kritiserats för att de valt att producera keso och yoghurt, som går på export – med högre vinstmarginaler – istället för mjölkprodukter åt landets egna befolkning. Budskapet som regeringen gav med dessa nationaliseringar var tydligt: om inte den privata industrin kan få fram livsmedel som tillgodoser de behov som finns, då måste staten och de anställda ta över kontrollen.

Torsdagen den tredje april tillkännagav Chavez att landets cementindustri skulle tas över av staten. Cementproduktionen i Venezuela kontrolleras till 90 procent av tre stora utlandsägda bolag: Cemex (Mexiko), Holcim (Schweiz) och Lafarge (Frankrike). Chavez har det senaste året kritiserat bolagen för att producera för lite cement, och till ett alldeles för högt pris, för den inhemska marknaden. Resultatet är att de nya, billiga bostäder, som regeringen planerat att bygga till den fattiga befolkningsmajoriteten, inte kommit igång. Det

handlar om ett underskott på 2,7 miljoner bostäder. För att lösa detta problem övertar nu staten kontrollen av cementproduktionen. Regeringen betalade 552 miljoner dollar för 85 procent av Holcim och 267 miljoner dollar för 89 procent av LaFarge. Cemex, som hade 50 procent av marknaden, erbjöds 650 miljoner dollar, men företaget begärde 1,3 miljarder dollar. De tre företagen ska slås ihop ett gemensamt nationellt företag.

SIDOR förstatligas

En vecka senare följde en än viktigare seger. Tidigt på onsdagsmorgonen nionde april samlades tusentals jublande arbetare utanför portarna till sitt stålverk för att fira. Efter 15 månaders hård facklig kamp hade regeringen några timmar tidigare, genom vicepresidenten Ramlin Carrizales, tillkännagett att landets största stålverk, Sidor (Siderúrgica del Orinoco) nationaliseras för att få slut på konflikten och tillgodose arbetarnas krav. Regeringen kan inte längre tillåta det halvslaveri arbetarna har utsatts för, förklarade Carrizales. Stålverket är det största i den andinska och karibiska regionen och det fjärde största i hela Latinamerika.

Den fackliga striden, som inleddes i början av 2007 har handlat om löner, pensioner och återanställning av kontraktsanställda. Åtta strejker har genomförts och arbetarna har mötts med våldsamma angrepp från polisen och vid ett flertal tillfällen arresterats. Stålverksfacket, SUTISS, krävde en löneförhöjning med 53 bolivares (inte fullt 25 dollar med nuvarande växelkurs) per dag under de kommande fyra åren. Företagsledningen erbjöd 44 bolivares. Facket krävde samtidigt en fördubbling av pensionen. Ett annat mycket viktigt fackligt krav – som företaget sade nej till – var att de arbetare, som avskedats efter privatiseringen 1997, ska återfå en fast anställning med reglerade arbetsförhållanden. Vid privatiseringen 1997 hade Sidor 13000 anställda. Idag är siffran nere i drygt

4000 (som omfattas av det kollektivavtal SUTISS kämpat för), medan 9000 arbetare hyrs in från 200 privata bemanningsföretag. Majoriteten av de som arbetar har alltså med privatiseringen hamnat utanför de reglerade arbetsförhållanden ett kollektivavtal innebär. Detta kan förklara varför kravet på nationalisering – riktat till regeringen – funnits med i bilden hela tiden.

Under årets första kvartal trappade SUTISS upp kampen för ett nytt kollektivavtal med en serie strejker, vilket möttes av en våldsam repression. Den 14 mars – då arbetarna förkastat ett obligatoriskt medlingsbud som arbetsmarknadsministeriet presenterat – slogs en protestdemonstration utanför verket brutalt ned av polis och nationalgardister på direkt order av den Chavezlojale guvernören, Francisco Rangel Gomez, i delstaten Bolívar. 53 arbetare fängslades tillfälligt och privata bilar, som tillhörde arbetarna, slogs sönder av Nationalgardet.

SUTISS svarade ett par veckor senare – den 29 mars – med en massiv demonstration i Ciudad Guyana tillsammans med en stor del av lokalbefolkningen. Två dagar därefter hölls ett första nationellt solidaritetsmöte i samma stad – med representanter från 100 fackföreningar och 7 fackförbund. Mötet beslöt att bilda lokala stödkommittéer över hela landet, genomföra en stor demonstration i huvudstaden Caracas och en nationell solidaritetsstrejk. Mötet krävde dessutom arbetsmarknadsministerns, José Ramlin Rivero, omedelbara avgång.

SUTISS genomförde en medlemsomröstning den tredje april om företagsledningens slutbud. 3338 av de som röstade avvisade budet – 65 röstade för. Av de 4035 arbetare som är medlemmar i SUTISS deltog 84 procent. Efter detta klara nej till företagsledningens bud inledde SUTISS en ny strejk och reste än en gång kravet på förstatligande av företaget.

Redan i maj förra året hotade Chavez att återta Sidor (som privatiserades 1997 under den dåvarande nyliberala regimen) i statlig ägo om inte företaget började prioritera stålproduktion för den inhemska marknaden. Då nåddes en överenskommelse med de utländska ägarna. Sextio procent av aktierna i Sidor ägs av Ternium SA, med huvudkontor i Luxemburg, som i sin tur kontrolleras av Techint-koncernen. Aktiemajoriteten i Techint ägs av den argentinska familjen Roccas, som står det argentinska presidentparet nära. Staten äger 20 procent och de anställda – teoretiskt – de återstående 20 procenten. I augusti betalade regeringen 1,65 miljarder dollar för 90 procent av Sidor, Techint behöll 10 procent.

Någon vecka efter nationaliseringsbeslutet fick den arbetsgivarvänlige arbetsmarknadsministern, José Ramlin Rivero, sparken.

Allians med den nationella kapitalistklassen

Den elfte juni inbjöd Chavez över 500 av landets viktigaste kapitalister till ett möte för att erbjuda ekonomiska lättnader för att få igång investeringar och höja produktionen. Chavez uppmanade de församlade direktörerna att ingå en ”nationell strategisk produktiv allians” med regeringen. Han presenterade samtidigt en plan för att finansiera investeringar i ekonomins strategiska sektorer genom att skapa en ny investeringsfond på totalt en miljard dollar. Hälften kommer från den statliga utvecklingsfonden, FONDEN, och den andra hälften kommer från Kinesiska Strategiska Fonden – ett gemensamt projekt mellan regeringarna i Venezuela och Kina

De strategiska sektorerna som Chavez nämnde var: matproduktion, jordbruksindustri, petrokemi, energiproduktion, maskinproduktion och offentliga arbeten för husbyggnad och stadsutveckling. Han uppmanade den privata sektorn att sluta sig samman med regeringen i gemensamma projekt inom dessa områden.

Samtidigt annonserade han lättnader i valutakontrollen för att stimulera den privata sektorn att importera råmaterial och kapitalvaror (som maskiner och reservdelar) till ett värde upp till 50 000 dollar utan tillstånd.

Även skatten på finanstransaktioner togs bort. Fackföreningsledare och vänstern inom och utanför regeringspartiet kritiserade skarpt den föreslagna ”alliansen” med den nationella borgarklassen.

Och nya förstatliganden!

Den 31 juli meddelade Chávez att staten skulle ta över Banco de Venezuela, BdV. Banken är den tredje största i landet och ägd av den spanska Santander-gruppen. Santander hade planerat att sälja banken till den venezuelanske bankiren Víctor Vargas, som sedan tidigare äger Banco Occidental de Descuento. Med köpet av BdV får regeringen kontroll över omkring 25 procent av banksektorn.

Drygt en månad senare meddelade Chavez att två stora gods, ”El Frio” på 63 123 hektar och ”El Cedral” på 56 000 hektar, övertas av staten och omvandlas till ”socialistiska enheter” för jordbruksprodukter. Medan El Cedral köps till gällande marknadspriset övertas El Frio utan betalning på grund av att giltiga ägandedokument saknas.

Nationaliseringarna har fortsatt. Den 6 november meddelade Industri- och gruvministern, Rodolfo Sanz, att regeringen beslutat förstatliga guldgruvan Las Cristinas med de största guld tillgångarna i landet. Gruvan ägdes tidigare av det transnationella kanadensiska bolaget Crystallex. Argumentet för övertagandet var att företaget brutit mot avtal som garanterar arbetarnas rättigheter och angripit den småskaliga gruvbrytningen i området.

Men även ett annat, mer akut skäl, angavs:

”På grund av den finansiella krisen som expanderat i en världsomspännande skala är det nödvändigt att återta vårt guld för att öka våra internationella reserver”, förklarade gruvministern.

I klartext: då den kapitalistiska krisen hotar den nationella suveräniteten får den privata äganderätten ge vika.

De kommunala råden och bankerna

Att förstatliga tunga industrier, banker och storgods behöver inte nödvändigtvis innebära någon plan för en övergång till ett socialistiskt samhälle. Det räcker med att nämna Sveriges borgerliga alliansregerings övertagande av Carnegie för att inse det.

Men i den modell som Chavez formulerat ingår förstatliganden som del i en bredare strategi. En minst lika viktig del är att utveckla nya, folkstyrda maktorgan.

I april 2006 antogs en lag för att göra den deltagande demokrati, som konstitutionen från 1999 talar om, praktiskt möjlig på lokal nivå. Det handlar om upprättande av kommunala råd vid sidan av den existerande statsapparaten lokala del. I städerna väljs råden i ett geografiskt område, som omfattar mellan 200 och 400 familjer, på landsbygden minst 20 familjer och i ursprungsfolkens samhällen 10 familjer. Råden väljs av ett stormöte där alla över 15 år har rätt delta. Det väljs för en period av två år, men rådsmedlemmarna kan när som helst avsättas av befolkningen i området.

Syftet med den nya rådsstrukturen var till att börja med att konsolidera den självorganisering kring de sociala reformprogrammen som sedan 2003 börjat förändra landet. Det handlar både om att stärka den självorganisering som redan finns, förstärka den legala möjligheten att lokalt utveckla nya projekt med tillgång till finanser, och skapa en lokal makt vid sidan av den

existerande borgerliga statsapparaten. En ny ”Nationell Fond för de kommunala råden” inrättades för att överföra ekonomiska resurser, som tidigare kanaliserats via delstatsguvernörer och borgmästarkontoren. I bästa fall skulle dessa lokala råd kunna bli det första exemplet på ”deltagande demokrati” i nationell omfattning – liknande det som en period tillämpades i Porto Alegre, Brasilien.

Enligt Erika Farias, ministern för ”deltagande och socialt skydd”, fanns det 36 000 kommunala råd i augusti i år.

För att finansiera rådets verksamhet har 3500 kommunala banker skapats. Genom dessa nya banker kan råden få pengar till sociala projekt, nödhjälp till speciellt utsatta familjer och till investeringar.

I statsbudgeten för 2009 har beloppet till de kommunala bankerna höjts till motsvarande 1,6 miljarder dollar, en tredubbling jämfört med 2008. Chavez har även manat privata banker och företag att bidra med lika mycket pengar som regeringen till en fond för att stödja de kommunala råden. Dock är det svårt att se någon som helst anledning för kapitalisterna att stödja de kommunala råden. I synnerhet som Chavez dessutom uppmanar kommunerna att bilda nya alternativa distributionsnätverk. Om Chavez tror på det själv eller om det är ett rent taktiskt utspel är oklart. Däremot ligger det i linje med retoriken i hans ”produktiva allians med den nationella borgarklassen”.

Efter den övertygande segern i presidentvalet i december 2006 har råden getts en mer framträdande roll i Chavez modell. Under senaste året har han i sina radiosändningar appellerat till rådets medlemmar att stärka organiseringen och upprätta ”socialistiska kommuner”, som kontrollerar och driver producerande ”socialistiska” företag för att bidra till bygget av en socialistisk ekonomi. Ett nytt ekonomiskt program för att stödja detta lanserades våren 2008 under beteckningen Mision 13 abril. Chavez har även uppmanat de kommunala råden och nationella regeringsorgan att skapa nätverk för social distribution av de produkter som framställs av de nya ”socialistiska” företagen. Idén är att dessa alternativa distributionsvägar ska motverka den dominerande kapitalistiska distributionen som genererar spekulation i varupriser.

De kommunala råden har blivit populära bland Chavez anhängare och utgör en utmaning mot de lokala myndigheterna. I borgerligt styrda kommuner har borgmästarna öppet motarbetat dem. I kommuner med chavistiska borgmästare är bilden skiftande. Det finns borgmästare på vänsterkanten av Chavez parti, som valt att ställa hela den kommunala budgeten under rådets direkta kontroll. Men det finns även exempel där chavistiska borgmästare – på partiets högerkant – tolererar råden, men knappast ser dem som en möjlighet att bredda och utveckla självorganiseringen. Trots Chavez alla tal kan man inte hävda att det här finns någon enhetlig partisyn.

Var är arbetarklassen?

I program för en övergång till ett socialistiskt samhälle brukar – alltsedan 1848 års Kommunistiska Manifest – den organiserade arbetarklassen ingå som en viktig aktiv part. Med manifestets ord kan arbetarklassen bara bli fri genom sin egen kollektiva handling. I Venezuela saknas fortfarande en nationell facklig organisering. De senaste tio årens historia är bedrövlig.

Då ledningen inom den gamla, byråkratstyrda fackföreningsrörelsen, CTV, gjorde gemensam sak med arbetsgivarföreningen i december 2002, och försökte störta Chavez genom att stoppa oljeproduktionen vid det statliga oljebolaget PDVSA, togs de första initiativen till en ny facklig centralorganisation.

Den femte april 2003 bildade fackförbund och lokala fackföreningar Unión Nacional de Trabajadores de Venezuela, UNT. Redan från början var det en problematisk organisering.

Lokala fack och fackförbund som tidigare ingått i CTV – och ofta präglade av toppstyrning och byråkrati – liksom nystartade, mer demokratiska fackföreningar skulle hitta samarbetsformer i en gemensam nationell organisation. Det hela fungerade inte väl. Med stöd av Chavez uttalanden om arbetarstyre och medbestämmande på företagen växte UNT snabbt det första året. Av de kollektivavtal som slöts under 2 003-2 004 tecknades 76 procent av UNT-fack. Vid sin organisatoriska höjdpunkt 2005 demonstrerade en miljon arbetare i UNT:s 1 majdemonstration. Huvudparollen i demonstrationen var ”Utan arbetarkontroll (eller medbestämmande) ingen socialism”! En lista gjordes upp över 800 privata företag, som skulle tas över av arbetarna.

Tre år senare har bara en handfull av dessa företag övertagits av de anställda och de få exempel på arbetarkontroll/medbestämmande som funnits har urholkats till nästan ingenting. Diskussionen om att utveckla en demokratisk arbetarkontroll i nationell skala på både statliga och privata företag har i stort sett helt tystnat. Många gånger är detta en följd av att ”chavistiska” byråkrater på de statliga företagen – som sett arbetarkontrollen som ett hot mot sin egen maktposition – aktivt blockerat och motverkat den process som inletts.

Fackföreningsrörelsen är idag mer uppsplittrad än någonsin efter att Chavez blev president. Vid sin andra kongress i maj 2006 lyckades inte UNT ens välja någon gemensam nationell ledning. Den slutade i total splittring.

De tre fackliga fraktioner som fanns 2005 är idag sex. Med undantag från FSTB-fraktionen (Fuerza Socialista Bolivariana de Trabajadores), som i april proklamerade en helt ny centralorganisation, anser sig de övriga fem tillhöra – det i praktiken icke-existerande – UNT. Det finns 21 nationella UNT-samordnare som inte har någon kontakt med varandra. Däremot fungerar UNT bra regionalt i flera delstater, vilket den segerrika strejken på Sidor visar. Stödet från andra fackföreningar blev i det sammanhanget en viktig faktor, som tvingade regeringen att ställa sig på stålarbetarnas sida.

Bakom splittringen ligger både motsättningar mellan byråkratin och basmedlemmar i en del fackförbund, men också motsättningar mellan de mer vänsterinriktade facken och de gamla byråkratledda facken samt delar av regeringen.

Den fraktionella organisatoriska splittringen är bara en del av problemet. En annan är avsaknaden av en strategi för hur den lilla del av arbetarklassen som är fackligt organiserad och har ”fasta” jobb – lite drygt 20 procent medan närmare 50 procent av arbetarklassen finns inom den ”informella” sektorn – genom sin ställning i produktionen och distributionen ska kunna utveckla en demokratisk kontroll av det som produceras.

För att komma vidare i en reell övergång mot ett socialistiskt samhälle är detta en nyckelfråga. De senaste åren har de fackliga striderna nästan enbart handlat om lönefrågor för den lilla andel av klassen som har formell anställning. Dessutom saknas initiativ för att organisera den faktiska majoritet av arbetarklassen som arbetar inom den informella sektorn.

Men arbetarnas långa kamp på Sidor visar också att en ökad klassaktivitet kan skapa förutsättningar som gör en ny facklig enhetsprocess möjlig.

Partido Socialista Unido de Venezuela, PSUV

Någon vecka efter segervalet i december 2006 deklarerade Chavez att ett nytt politiskt parti måste bildas, ett parti av och för de gräsrotsaktivister som är revolutionens sociala bas, ett politiskt redskap för dem att driva revolutionen vidare i socialistisk riktning och bekämpa byråkratin.

I mars förra året tillsatte han personligen en ”teknisk kommitté” som skulle formulera det nya partiets struktur och en kommission av nationella ”medlemsvärvare”. Båda grupperna bestod

av Chavez-lojala personer, men inte av de mest ökända byråkraterna inom den chavistiska rörelsen.

Under en sexveckors-period mellan april och juni registrerade sig 5,7 miljoner människor som ”medlemsaspiranter”. Det betyder att en stor del av de 7,3 miljoner som röstade på Chavez i presidentvalet 2006 också ville gå med i partiet. När PSUV formellt grundades 21 juli förra året räknade man med mer än 4 miljoner medlemmar. Grundorganisationerna – ”bataljonerna” – uppgick till 14 363 med 300 medlemmar i varje.

Exakt hur många av dessa som sedan arbetar aktivt med partiet är oklart. Enligt den officiella siffran deltog omkring 25 procent – 1,4 miljoner av de registrerade – under förra hösten någorlunda regelbundet i de aktiviteter som organiserats. Andra bedömare anger siffran 15 procent som mer trolig.

Den tionde mars i år valdes partiets ledning. En ordinarie och en suppleant från varje bataljon samt ordförandena för fem kommissioner, totalt 100 541 medlemmar hade rösträtt i detta interna val. Enligt officiella siffror deltog 91 procent av de röstberättigade. Det fanns stora oklarheter om det interna valet och hur de valbara kandidaterna till partiets högsta ledning hade utsetts. Tydligt var det Hugo Chavez själv som i slutändan utsåg 69 personer som de röstberättigade fick välja mellan. Detta ledde till att mellan 30 och 40 procent av delegaterna från grundningskongressen undertecknade ett brev direkt till Chavez där de kritiserade metoden för att välja ut kandidaterna.

När valet var klart presenterade Chavez de 15 ordinarie styrelsemedlemmarna och 15 suppleanterna som blivit valda och utsåg själv partiets verkställande utskott. I den dagliga ledningen ingår enbart regeringsmedlemmar. Representanter från de revolutionära ”gräs-rötter” som partiet skulle vara ett redskap för saknas helt.

Möjligen var det kritiken från basaktivisterna mot toppstyrningen som ledde till att internvalen av partikandidater inför guvernörs- och borgmästarvalen 23 november blev annorlunda. Den förste juni ringlade köerna långa utanför vallokalerna då 2,5 miljoner PSUV-medlemmar deltog i denna omröstning. Trots intern kritik mot vissa lokala ledare för försök till valfusk och andra brister blev valet ett litet steg framåt för den interna demokratin. De kandidater som fick mer än 50 procent av rösterna eller 15 procent fler röster än närmast efterföljande blev automatiskt partiets kandidater. I övriga fall valde partiledningen kandidat från de tre som fått flest röster.

Regional- och lokalvalen 23 november blev PSUVs första test som nybildat parti. Trots interna problem med korrupta byråkrater lyckades partiets basaktivister genomföra denna valkampanj med ett relativt framgångsrikt resultat. Av totalt 328 borgmästarval vann PSUVs kandidater 265, vilket motsvarar 81 procent av borgmästarvalen. Det betyder en fortsatt ökning av antalet chaveztrogna borgmästare. År 2000 vann ”chavistiska” kandidater 114 borgmästarposter. I lokalvalen 2004 ökade siffran till 226. Även i de delstater där borgerliga kandidater i år vann guvernörsvalet segrade PSUV i en majoritet av lokalvalen.

PSUV:s guvernörskandidater i delstatsvalen fick totalt 5,5 miljoner röster. Den borgerliga oppositionens kandidater fick 4,3 miljoner röster. Om vi jämför siffrorna med förra årets folkomröstning om reformer av konstitutionen, som Chavez föreslagit och sedan mycket knappt förlorade, röstade 1,2 miljoner fler på PSUV än de som röstade ja i folkomröstningen. Den borgerliga oppositionen fick nära 200 000 färre röster jämfört med den nej- kampanj de bedrev gemensamt förra året. Antalet oppositionsröster är nästan exakt de samma som den borgerliga kandidaten Manuel Rosales fick i presidentvalet 2006. (se tabell nästa sida)

Även om PSUV vann guvernörsvalet i 17 av 23 delstater behåller oppositionen guvernörsposterna i Zulia och Nueva Esparta och dessutom vann man i Miranda, Tachira och Carabobo.

Med undantag för Nueva Esparta (där turistön Islas de Margaritas ingår) är de alla viktiga och folkrika delstater. Borgerliga kandidater vann dessutom i fyra av fem stordistrikt i Caracas. Det här är verkliga bakslag för Chavez, men inte i närheten av de förhoppningar oppositionen närde för knappt ett år sedan. Då nej-sidan vunnit folkomröstningen deklarerade euforiska borgerliga politiker att de antagligen skulle vinna 19 av de 23 guvernörsposterna. Det verkliga utfallet blev fem. Liksom i folkomröstningen verkar bakslagen mest vara ett resultat av att Chavez-anhängare inte gick och röstade på dåliga, chavistiska kandidater. I exempelvis delstaten Miranda, som nog var den största valförlusten, fanns inget positivt alternativ till den reaktionäre borgaren, Enrique Capriles Radonski. PSUV:s kandidat, Diosdado Cabello, en av Chavez närmaste män och tidigare minister är en okänd, totalkorrumperad byråkrat på partiets yttersta högerkant, som knappast lockade gräsrotsaktivister med socialistiska åsikter till valurnorna.

Valmaskin eller kampparti?

Första veckan av december inledde borgerliga anhängare våldsamma angrepp på vårdcentraler och skolor i de delstater deras guvernörskandidater vunnit. På flera håll rapporteras om hårda sammandrabbningar. PSUV har – anförda av Chavez – svarat med massiva demonstrationer för att försvara de konkreta revolutionära landvinningar som nu angrips. Detta pekar på ett problem som PSUV står inför. Ett parti som inte är något annat än en kampanjorganisation inför valen till parlamentariska församlingar kan aldrig bli ett redskap för en socialistisk samhällsförändring. För detta krävs ett parti av sociala aktivister, som i en daglig kamp bidrar till att utveckla nya, demokratiska maktorgan styrda och kontrollerade underifrån. Med den sammansättning partiet för närvarande har finns det inga garantier för att det kommer att utvecklas åt det hållet.

PSUV är idag en motsägelsefull organisation. I partiet ingår såväl ledande medlemmar ur regeringen, ökända ”chavistiska” byråkrater på de statliga företagen och i statsförvaltningen, privata företagsledare, som själva tjänar på den förda ekonomiska politiken, korrupta opportunister och fackföreningsbyråkrater. Men också basaktivister – ofta kvinnor – från fattiga barrios, som organiserar reformprogrammen och aldrig tidigare varit partipolitiskt aktiva, medlemmar från större delen av de revolutionära vänstergrupperna med årtal av politisk kamp och fackföreningsaktivister på vänsterkanten. Och medan statsbyråkraterna och företagsledarna bedyrar sin totala lojalitet mot Chavez kräver vänstern att de korrupta personerna slängs ut ur partiet.

Chavez har naturligtvis en nyckelroll. Och den är inte odelat positiv. Å ena sidan alla tal om ökad folkmakt, arbetarkontroll på företagen och ett revolutionärt parti för basaktivisterna. Men samtidigt hans krav på underordning och organisatorisk toppstyrning. De som har avvikande åsikter fördöms som ”kontrarevolutionärer” och ”förrädare”.

Chavez fördömande invektiv mot alla inom – och utanför – organisationen, som inte lojalt och okritiskt underkastar sig ledningens beslut bidrar till att cementera toppstyret och stärker byråkratin inom partiet. Det gör den knappast till ett redskap för att initiera och utveckla en folkmakt på basplanet. För att det ska vara möjligt krävs ju motsatsen: en öppen, kritisk diskussion med hög grad av politisk pluralism för att bekämpa den ”egna” byråkratin och överträffa den begränsade demokrati kapitalismen har att erbjuda.

Valresultaten i siffror under 4 år:

	2004	2006	2007	2008
	Förtroendeomröstning	Presidentval	Folkomröstning	Regionalval
Chavismen	5 800 629	7 309 080	4 379 392	5 552 170
Oppositionen	3 989 008	4 292 466	4 504 354	4 318 464

ALBA, alternativ till frihandel

Om en annan värld ska bli möjlig måste den nuvarande kapitalistiska ”frihandeln” ersättas med ett rättvist utbyte mellan folken i olika länder. Det kan därför vara på sin plats att ta upp de viktigaste initiativen från Venezuelas regering för att bidra till en sådan förändring.

Veckan efter att ledarna för G8-länderna i somras diplomatiskt (utan att fatta några konkreta beslut) samtalat om världssvälten vid sitt toppmöte i japanska Hokkaido hölls ett annat, mindre omskrivet, toppmöte. I den venezuelanska oljestaden Maracaibo samlades regeringschefer från 18 fattiga länder i Karibien och Centralamerika. Mötet handlade om åtgärder för att möta livsmedelskrisen. Samtliga länder är medlemmar i den handelspakt, Petrocaribe, som Venezuela tagit initiativ till för att erbjuda grannländerna förmånliga oljeavtal. På Venezuelas förslag förbättrades nu avtalen för de ingående länderna. Istället för att betala 50 procent av priset för oljeleveranserna inom 90 dagar och de övriga 50 procenten på 25 år (till en procents årlig ränta) ska 60 procent av priset betalas under 25 år. Om oljepriset steg över 150 dollar per fat ökade procentsatsen för 25-årig avbetalning till 70 procent, fortfarande med en procents årlig ränta.

Samtidigt lanserade Venezuela en ny utvecklingsfond baserad på landets oljeexport. Så länge världsmarknadspriset på ett fat olja överstiger 100 dollar avsätter det statliga oljebolaget 0,5 dollar per fat till fonden. (Enligt officiella siffror kan det ge två miljoner dollar per dag.) Syftet med fonden var att omedelbart börja finansiera jordbruksprojekt i Petrocaribes medlemsländer för att de ska kunna garantera sin egen livsmedelsproduktion och tillgodose behovet av basmat.

För Venezuelas regering är Petrocaribe en utlöpare av det ”Bolivarianska alternativet för Latinamerika”, (Alternativa Bolivariana para las Américas, förkortat: ALBA.) Redan i december 2001 presenterade Chavez första gången sin idé om bildandet av ett alternativ till det kontinentala frihandelsavtal USAs regering intensivt försökte driva genom. Detta avtal, på spanska förkortat med bokstäverna ALCA, syftade till att riva ned alla begränsningar som på något litet sätt hindrade de stora privata bolagen i Nordamerika att ytterligare utöka sin utsugning av folken i Latinamerika. Ett latinamerikanskt alternativ borde istället – enligt Chavez – vara en väg bort från 1990-talets privatiseringar, imperialistiska frihandelsavtal, förödande utslagning av inhemskt jordbruk och småföretag och växande sociala klyftor.

14 december 2004 undertecknade Kubas och Venezuelas regeringar en principöverenskommelse för ALBA. I den slås ett klart avvisande av både innehållet och målen i ALCA fast. ALBA:s grundprincip är istället solidaritet mellan folken i Latinamerika och Karibien och utvecklande av handelförbindelser som verkligen gynnar befolkningsmajoriteten i de olika länderna. Bland en mängd konkreta åtgärder i överenskommelsen finns: en kontinental alfabetiseringskampanj, en latinamerikansk plan för fri hälsovård, ett stipendieprogram för utbildningen, en social nödfond, en utvecklingsbank för södra halvklotet, ett regionalt oljebolag: Petroamerica, en regional TV-kanal: Telesur.

Flera av de konkreta projekt som listas i grundavtalet från 2004 har – helt eller delvis – redan påbörjats. Telesur inledde sina sändningar för flera år sedan, Sydbanken – med ett ingångskapital på sju miljarder dollar – invigdes av sju sydamerikanska regeringar i december förra året och genom en egen ALBA-bank finansieras utvecklingsprojekt för länder som anslutit sig till ALBA. Förutom Kuba och Venezuela anslöt sig Bolivia till ALBA i april 2006, Nicaragua 2007, den lilla Karibiska nationen Dominica i februari och Honduras i augusti i år.

Liksom Petrocaribe är inte alla projekten rena ALBA-projekt. Även om att gränslinjen inte alltid är helt enkel att dra har handels- och samarbetsavtalen inom ALBA ett tydligare socialt

innehåll: mer av stöd till skola, vård, omsorg – mindre vikt vid rent ”marknadsmässigt” utbyte. De gynnar i högre utsträckning direkt den fattigare delen av befolkningen. Venezuelas avtal med länder utanför ALBA har mer en renodlat kommersiell karaktär, men med betoning på ökad latinamerikansk integration. Men, som exemplet Petrocaribe visar, är gränsen inte helt knivskarp.

Men det finns skillnader. Regeringarna i Sydamerika, som ofta betecknas ”radikala” i svenska massmedier (Brasilien, Argentina, Uruguay, Ecuador) har gärna undertecknat fördelaktiga handelsavtal med Venezuela, men noggrant undvikit att ansluta sig till ALBA.

Bland Centralamerikas högerregeringar är det tydligare utsagt. Då statcheferna från hela Centralamerika och ALBA-länderna möttes den sjunde maj i Managua för att diskutera livsmedelskrisen, som det senaste året fördubblat matpriserna i regionen, erbjöd Venezuela ett lån på 100 miljoner dollar till jordbruksprojekt. Det ledde till att Costas Ricas president, Oscar Arias, vägrade skriva under mötets slutdokument. Problemet, enligt honom, var att lånet skulle administreras av den nya ALBA-banken och att på detta sätt sammankopplas med ALBA var helt otänkbart; det är ju ett alternativ som öppet avvisar den nyliberala frihandelsmodellen USA och EU:s maktavare predikar. Högerpresidenterna från El Salvador och Mexiko valde att på samma politiska grund inte heller underteckna slutdokumentet. De övriga ländernas representanter (inklusive traditionella USA-allierade Guatemala, Honduras och Panama) – pressade av hotet om hungeruppror liknande det i Haiti i april – skrev däremot under.

I slutet av november – då problemen alltmer börjat handla om konsekvenserna av den internationella finanskrisen – inledde länderna som ingår i ALBA förhandlingar om en gemensam valuta och en gemensam valutareserv för att minska beroendet av dollarn och gemensamt skydda sina ekonomier.

Ännu är ALBA ett litet projekt med Venezuelas olja som ekonomisk drivmedel och kubanska läkare, lärare och tekniker som organisatörer av en social förändring, men det ger en förning om att en annan värld faktiskt är möjlig genom praktiska initiativ och i grunden helt andra framtidsperspektiv än vad de nuvarande makthavarna har.

Skulle det kunna vara annorlunda?

Venezuela är fortfarande i hög grad ett kapitalistiskt klassamhälle. Även om regeringen har förstatligat stora företag har en liten grupp familjer kontrollen över största delen av finanssystemet, viktiga delar av handeln och distributionen av varor. Den kvarlevande borgerliga statsapparaten domineras av medelklassstjänstemän, som är motståndare till den bolivarianska revolutionen Hugo Chavez inlett. Inom hans eget parti, PSUV, sitter korrumperade borgare på flera ledande poster.

Samtidigt har en självorganisering som pekar framåt inletts. De försök med direkt demokrati på lokal nivå – vid sidan av den existerande statsapparaten – är uppenbarligen något annat än den borgerliga demokratins representativa former. Statliga övertagande av viktiga företag har gjorts med andra förtecken än de som görs av kapitalistiska regeringar i USA, England, Tyskland eller Sverige. I Venezuela handlar det inte om att ”rädda” (finans)systemet. Här är motiveringen bakom förstatliganden att strategisk industri ska vara samhällsägda för att kunna tillgodose grundläggande behov av mat, bostäder, sjukvård, utbildning. Den internationella kapitalistiska kris som tagit sin början i USA och EU kommer – med raset på råvarumarknaden – att minska de ekonomiska marginalerna som funnits de senaste åren. Det kommer knappast längre att finnas pengar till generösa uppköp av privatägda industrier och banker. Ska reformpolitiken fortsätta kommer det bara att bli möjligt med en klarare

antikapitalistisk inriktning där produktionsmedel övertas utan kompensation till de privata ägarna.

I den process som pågår begås hela tiden rader av misstag, vilket är ofrånkomligt. Det är svårt att tänka sig något annat. Några existerande modeller för hur ett annat samhälle ska organiseras rent praktiskt finns inte. För knappt 20 år sedan rasade murarna i Östeuropa och det som en hel del vänstermänniskor på fullaste allvar kallade ”den reellt existerande socialismen” var historia - en negativ historisk erfarenhet. I juli nästa år är det 30 år sedan en politisk rörelse med socialistiska förtecken tog makten genom ett folkligt uppror i Nicaragua, snart 35 år sedan vietnamesernas seger över USA-imperialismen och nu i januari är det 50 år sedan segern på Kuba. Under de senaste 30 åren har vi fått uppleva hur en kapitalistisk offensiv i nyliberal form på det internationella planet skapat ogynnsamma villkor för varje grundläggande samhällsförändring i socialistisk riktning. De folkliga upproren mot nyliberalismen i Bolivia, Ecuador, Argentina och Venezuela har öppnat nya möjligheter, men fortfarande inte förändrat denna internationella situation. Men det är bara med den typ av nya praktiska erfarenheter – positiva och negativa – som görs nu görs i Venezuela som situationen kan förändras.

Källor:

Venezuelanalysis <http://www.venezuelanalysis.com/> (på engelska) Aporrea <http://www.aporrea.org/> (spanska)

Marea Socialista <http://www.mareasocialista.com/> (spanska) Rebelión <http://www.rebelion.org/> (spanska)

Punto de Vista Internacional <http://www.puntodevistainternacional.org/> (spanska)

AxisofLogic <http://www.axisoflogic.com> (engelska)

IPS <http://www.ipsnews.net/latin.asp> (engelska)

Liberacion <http://www.liberacion.press.se/> (spanska)

Latinamerika Nu <http://www.latinamerika.nu> (svenska)

International Viewpoint <http://www.internationalviewpoint.org/> (engelska)

BBC Mundo http://news.bbc.co.uk/hi/spanish/latin_america/default.stm (spanska)

Latin American Weekly Report <http://www.latinnews.com> (engelska) Latin American Andean Group Report <http://www.latinnews.com> (engelska)

Latin American Economy & Business <http://www.latinnews.com> (engelska)